

IV. JURISPRUDENȚĂ

DECIZIA CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI ÎN CAUZA ROZALIA AVRAM ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI¹

Potrivit art. 6 alin 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil a cauzei sale, de către o instanță, care va hotărî asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil.

I. Sub aspect procedural vom reține că²:

1. Doamna Rozalia Avram (reclamanta), a sesizat Curtea la 11 aprilie 2007, în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (Convenția).

II. În fapt vom reține următoarele:

I. Circumstanțele cauzei

2. Reclamanta s-a născut în 1947 și locuiește în Arad.

3. În 1975, în temeiul legislației privind prescripția, statul și-a înscris în cartea funciară dreptul de proprietate asupra unui imobil situat în Arad care aparținuse episcopiei catolice de Oradea (denumită în continuare „episcopia”). În 1980, imobilul a fost împărțit în mai multe apartamente.

4. În 1997, în temeiul Legii nr. 112/1995 pentru reglementarea situației juridice a unor imobile cu destinația de locuințe, trecute în proprietatea statului, statul i-a vândut reclamantei un apartament pe care aceasta îl ocupa în calitate de chiriaș. Acest apartament provenea din diviziunea unui alt apartament mai mare, situat în imobilul menționat anterior. În același an, alte apartamente situate în imobil au fost vândute chiriașilor. Câțiva cumpărători și-au înscris apartamentele pe numele lor în cartea funciară.

5. În 1998, episcopia a solicitat Judecătoria Arad restituirea imobilului. Invocând dispozițiile art. 6 din Legea nr. 213/1998 privind proprietatea publică, episcopia a susținut că preluarea imobilului fusese nelegală, întrucât legislația privind

prescripția nu constituia un titlu de proprietate valabil.

6. În consecință, episcopia a solicitat modificarea cărții funciare, prin radierea înscrierilor făcute în numele statului cu privire la apartamentele în litigiu. Invocând art. 9 din Legea nr. 112/1995, aceasta a solicitat, de asemenea, și anularea vânzării apartamentelor și radierea înscrierilor făcute în numele terților dobânditori, pretinzând că vânzarea fusese nelegală.

7. Prin Hotărârea din 7 decembrie 1998, instanța a respins acțiunea motivând că transferul bunului în patrimoniul statului respectase legislația în vigoare la momentul faptelor și că respectivele contracte de vânzare-cumpărare erau valabile. Recursul episcopiei a fost respins prin Decizia definitivă a Curții de Apel Timișoara din 17 decembrie 1999.

8. În 2003, autoritățile administrative au admis în parte o cerere a episcopiei de restituire, formulată în temeiul a două ordonanțe adoptate de Guvern în 2000 și 2002 cu privire la bunurile care aparținuseră cultelor religioase, și i-au restituit acesteia apartamentele care nu făcuseră obiectul unui contract de vânzare-cumpărare.

9. Episcopia a formulat o nouă acțiune împotriva autorităților locale și a terților dobânditori, inclusiv împotriva reclamantei, solicitând anularea contractelor. Episcopia a susținut că preluarea imobilului fusese ilegală și că vânzarea apartamentelor nu respectase dispozițiile Legii nr. 112/1995.

10. Prin Hotărârea din 15 mai 2003, Judecătoria Arad a respins acțiunea, reținând autoritatea de lucru judecat a Hotărârii din 17 decembrie 1999. Apelul episcopiei a fost respins prin Decizia din 3 noiembrie 2003 prin care Tribunalul Arad a confirmat autoritatea de lucru judecat.

11. Prin Decizia din 16 decembrie 2004, Curtea de Apel Timișoara a admis recursul episcopiei. Curtea de apel a motivat că, în aplicarea ordonanțelor de Guvern menționate anterior și după intrarea în vigoare a Legii nr. 10/2001

¹ Decizia Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Rozalia Avram împotriva României, C 19037/07, din 16 decembrie 2014.

² Pentru simplificarea lecturii au fost numerotate doar aspectele relevante.

privind regimul juridic al unor imobile preluate în mod abuziv, hotărârile judecătorești cu privire la imobilele naționalizate nu se mai bucurau de autoritate de lucrul judecat. Pe cale de consecință, curtea de apel a retrimis cauza la judecătoria pentru o nouă judecată pe fond.

12. Prin Hotărârea din 26 octombrie 2005, judecătoria a admis acțiunea episcopiei. S-a reținut că, în raport cu art. 6 din Legea nr. 213/1998, transferul bunului în litigiu în patrimoniul statului fusese nelegal, legislația privind prescripția în vigoare la momentul faptelor neputând constitui un temei legal pentru acest transfer. Instanța a anulat și contractele de vânzare-cumpărare, apreciind că fuseseră încălcate dispozițiile art. 9 din Legea nr. 112/1995, întrucât imobilul aparținuse unei organizații religioase, și nu unei persoane particulare.

13. În urma apelului reclamantei și al altor cumpărători, această hotărâre a fost confirmată prin Decizia Tribunalului Arad din 9 martie 2006 și, ca urmare a recursului aceluiași persoane, prin Decizia definitivă a Curții de Apel Timișoara, pronunțată la 25 octombrie 2006.

14. Apartamentele au fost reînscrise în cartea funciară pe numele statului. Cererea episcopiei de restituire a ansamblului imobilului este pendinte în fața autorităților interne.

III. În continuare, Curtea amintește în cuprinsul deciziei dispozițiile legale și practica relevante din dreptul intern.

15. Principalele dispoziții legislative, practica administrativă și jurisprudența internă referitoare la regimul juridic al bunurilor naționalizate sau confiscate de stat în timpul regimului comunist au fost prezentate în hotărârile Maria Atanasiu și alții împotriva României (nr. 30.767/05 și 33.800/06, pct. 44-80, 12 octombrie 2010) și Preda și alții împotriva României (nr. 9.584/02, 33.514/02, 38.052/02, 25.821/03, 29.652/03, 3.736/03, 17.750/03 și 28.688/04, pct. 70-74, 29 aprilie 2014).

16. De asemenea, se face referire la Art. 9 din Legea nr. 112/1995 pentru reglementarea situației juridice a unor imobile cu destinația de locuințe, art. 6 alin. (1) din Legea nr. 213/1998 privind proprietatea publică și regimul juridic al acesteia, art. 1201 din Codul civil în vigoare la momentul respectiv, precum și la art. 509 alin. (1) pct. 10 din

noul Cod de procedură civilă, intrat în vigoare la 15 februarie 2013.

IV. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 6 § 1 din Convenție reclamanta denunță o atingere adusă principiului securității raporturilor juridice, pe motiv că, prin intermediul Deciziei definitive din 25 octombrie 2006, Curtea de Apel Timișoara a anulat contractul de vânzare-cumpărare a apartamentului său și astfel – în opinia sa – a repus în discuție autoritatea de lucru judecat a deciziei definitive pe care chiar ea o pronunțase la 17 decembrie 1999. Reclamanta invocă

A. Cu privire la admisibilitate

17. Guvernul a invocat faptul că reclamanta nu are calitate de victimă, în sensul art. 34 din Convenție, în ceea ce privește o eventuală încălcare a art. 6 § 1 din Convenție. În acest sens, Guvernul expune faptul că reclamanta nu a fost parte în prima procedură în fața instanțelor interne, finalizată prin Decizia din 17 decembrie 1999, prin care a fost respinsă acțiunea episcopiei. Pe cale de consecință, Guvernul apreciază că reclamanta nu ar putea invoca o atingere adusă securității raporturilor juridice, determinată de pretinsa nerespectare a deciziei din 17 decembrie 1999 în cadrul celei de-a doua proceduri care a vizat-o și pe ea alături de alți foști chiriași.

18. Reclamanta contestă această teză. Deși admite că nu a fost parte în prima procedură, ea consideră că această situație a fost determinată de neglijența autorităților locale care nu au informat episcopia cu privire la vânzare și care nu menționaseră în registrul de carte funciară diviziunea apartamentului mai mare, lucru care o împiedicase să-și înscrie dreptul în cartea funciară (a se vedea supra, pct. 7).

19. În orice caz, reclamanta subliniază că primul proces împotriva statului privea ansamblul imobilului, inclusiv apartamentul său, înscris în cartea funciară în numele statului. Pe cale de consecință, reclamanta se consideră victimă, întrucât anularea contractului său, decisă la finalul celui de-al doilea proces, nu a respectat concluziile Deciziei din 17 decembrie 1999.

20. Curtea reține că excepția invocată de Guvern este în strânsă legătură cu fondul capătului de cerere prezentat de reclamantă pe tărâmul art. 6 din Convenție, întrucât evaluarea calității de victimă ține într-o mare măsură de efectele atașate existenței și concluziilor Deciziei din 17 decembrie

1999 a Curții de Apel Timișoara (a se vedea, *mutatis mutandis*, Hogeia împotriva României, nr. 31.912/04, pct. 38, 29 octombrie 2013). Prin urmare, este necesar să se unească excepția cu fondul cauzei.

21. Constatând că acest capăt de cerere formulat de reclamantă nu este în mod vădit nefondat în sensul art. 35 § 3 din Convenție și că nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate, Curtea îl declară admisibil.

B. Cu privire la fond

1. Argumentele părților

22. Reclamanta susține că, în Decizia din 17 decembrie 1999, Curtea de Apel Timișoara a validat în mod explicit transferul imobilului în patrimoniul statului, precum și legalitatea vânzării apartamentelor către chiriași. Aduagă că această decizie a dobândit autoritate de lucru judecat și, pe cale de consecință, aceeași curte de apel nu putea să revină asupra propriilor concluzii fără să aducă atingere principiului securității raporturilor juridice.

23. Guvernul susține că autoritatea de lucru judecat a Deciziei din 17 decembrie 1999 nu a fost încălcată, condițiile prevăzute de art. 1201 din vechiul Cod civil pentru aplicarea sa nefiind îndeplinite. Acesta consideră că instanțele interne au răspuns în mod adecvat argumentului pârâților întemeiat pe autoritatea de lucru judecat a acestei decizii. Guvernul susține că instanțele au respins acest argument motivând că, în cadrul celei de-a doua acțiuni, episcopia a invocat o nouă legislație, și anume ordonanțele de Guvern cu privire la bunurile aparținând cultelor religioase și o importantă modificare legislativă adusă de Legea nr. 10/2001.

2. Motivarea Curții

24. Curtea reamintește că dreptul la un proces echitabil, garantat de art. 6 § 1 din Convenție, trebuie interpretat în lumina Preambulului Convenției, care enunță supremația dreptului ca element al patrimoniului comun al statelor contractante. Unul dintre elementele fundamentale ale supremației dreptului este principiul securității raporturilor juridice care urmărește, între altele, ca o soluție definitivă pronunțată de instanțe într-un litigiu să nu mai fie repusă în discuție (Brumărescu împotriva României [MC], 28.342/95, pct. 61, CEDO 1999-VII, și Kehaya și alții împotriva Bulgariei, nr. 47.797/99 și 68.698/01, pct. 61, 12 ianuarie 2006). În temeiul

acestui principiu, nicio parte sau autoritate a statului nu este îndreptățită să ceară revizuirea unei hotărâri definitive și executorii cu scopul de a obține o reexaminare a cauzei și o nouă decizie în privința sa decât atunci când motive substanțiale și imperative impun acest lucru (Riabyhkh împotriva Rusiei, nr. 52.854/99, pct. 52 și 56, CEDO 2003-IX).

25. Astfel, Curtea a constatat în mai multe rânduri încălcarea art. 6 ca urmare a anulării printr-o cale de atac extraordinară, fără motive substanțiale și imperative, a unor hotărâri definitive (a se vedea, printre altele, hotărârile Brumărescu și Riabyhkh, citate anterior). De asemenea, în mai multe cauze, Curtea a considerat că, fie și în absența anulării unei hotărâri, repunerea în discuție a unei soluții adoptate într-un litigiu, printr-o hotărâre judecătorească definitivă, în cadrul unei alte proceduri judiciare, poate aduce atingere art. 6, în măsura în care poate să facă iluzoriu dreptul la o instanță și să încalce principiul securității juridice (Kehaya și alții, citată anterior, pct. 67-70; Gok și alții împotriva Turciei, nr. 71.867/01, 71.869/01, 73.319/01 și 74.858/01, pct. 57-62, 27 iulie 2006, și Esertas împotriva Lituaniei, nr. 50.208/06, pct. 23-32, 31 mai 2012).

26. În speță, Curtea reține că, la 17 decembrie 1999, la finalizarea primei acțiuni de revendicare a imobilului, Curtea de Apel Timișoara a respins argumentele episcopiei, care se baza pe Legea nr. 112/1995 și pe Legea nr. 213/1998 pentru a invoca nulitatea preluării de către stat a bunului în litigiu și a vânzării apartamentelor către chiriași. Curtea reține că, în speță, curtea de apel a decis că titlul de proprietate al statului și vânzarea apartamentelor erau valabile.

27. Curtea constată că, cu prilejul soluționării celei de a doua acțiuni, introdusă după intrarea în vigoare a ordonanțelor de Guvern referitoare la bunurile aparținând cultelor religioase și a Legii nr. 10/2001, aceeași curte de apel a revenit asupra concluziilor sale, prin Decizia definitivă din 25 octombrie 2006, considerând de această dată că transferul bunului și vânzarea apartamentelor erau nelegale, fiind contrare Legii nr. 112/1995 și Legii nr. 213/1998.

28. Curtea reamintește că, potrivit jurisprudenței sale constante, nu are competența de a se substitui instanțelor interne. În special, nu îi revine sarcina de a se pronunța cu privire la erorile

de fapt sau de drept care se pretinde că au fost comise de o instanță internă ori de a substitui propria sa motivare celei formulate de instanțele interne, decât dacă și în măsura în care Curtea apreciază că aceste erori sunt susceptibile de a aduce atingere drepturilor și libertăților garantate de Convenție (Garcia Ruiz împotriva Spaniei [MC], nr. 30.544/96, pct. 28-29, CEDO 1999-I).

29. De asemenea, Curtea observă că, în toate sistemele juridice, autoritatea de lucru judecat a unei hotărâri judecătorești definitive implică limitări ad personam și ad rem (Esertas, citată anterior, pct. 22).

30. În aceste condiții, deși în cauza prezentă nu exista o identitate a părților din cele două proceduri interne, Curtea constată că aceste procese priveau același imobil și aveau ca obiect aceeași problemă juridică, și anume caracterul legal sau nelegal al preluării și vânzării bunului de către stat, determinantă pentru soluționarea lor (a se vedea, mutatis mutandis, Siegle împotriva României, nr. 23.456/04, pct. 36, 16 aprilie 2013).

31. În plus, Curtea reține că instanțele interne au examinat această chestiune în raport cu aceleași dispoziții legislative, și anume art. 9 din Legea nr. 112/1995 și art. 6 din Legea nr. 213/1998, în privința cărora au adoptat o interpretare diametral opusă (pct. 10 și 15).

32. Potrivit Guvernului, modificarea normativă adusă de cele două ordonanțe ale Guvernului și de Legea nr. 10/2001 justifică reexaminarea legalității preluării imobilului de către stat și a vânzării apartamentelor.

33. În această privință, Curtea nu subestimează nici complexitatea procesului de adoptare a măsurilor reparatoare pentru privările de proprietate suferite înainte de 1989, nici impactul economic și social. Totuși, acest lucru nu ar putea exonera statul de obligațiile sale cu privire la drepturile garantate de Convenție.

34. În special, Curtea subliniază faptul că noile dispoziții ce au fost introduse pentru a îmbunătăți protecția drepturilor foștilor proprietari nu se poate face în detrimentul principiilor fundamentale care susțin Convenția, precum principiul securității raporturilor juridice (a se vedea mutatis mutandis, Străin și alții împotriva României, nr. 57.001/00, pct. 53, CEDO 2005-VII). În acest context, lipsa de coerență în plan legislativ și repunerea în discuție a unor soluții definitive din litigii pronunțate de instanțe sunt de natură a

determina o incertitudine permanentă și a diminua încrederea publicului în sistemul judiciar, care reprezintă una dintre componentele fundamentale ale statului de drept (a se vedea mutatis mutandis, Păduraru împotriva României, nr. 63.252/00, pct. 98 și 99, CEDO 2005-XII [extrase]).

35. Curtea acceptă că prezenta cauză nu se referă la anularea unei decizii judecătorești irevocabile și care a dobândit autoritate de lucru judecat (a se compara cu Brumărescu, citată anterior, pct. 62). Cu toate acestea, noua apreciere a faptelor, realizată de curtea de apel și care a condus-o la pronunțarea unei decizii radical opuse unei decizii anterioare, poate fi considerată în mod rezonabil că a adus atingere principiului securității juridice, în special datorită faptului că reclamanta aștepta în mod legitim ca această instanță să tranșeze urmarea aceluiași litigiu în sensul respectării autorității de lucru judecat a deciziei sale anterioare (a se vedea mutatis mutandis, Siegle, citată anterior, pct. 38, și Amurăriței împotriva României, nr. 4.351/02, pct. 37, 23 septembrie 2008).

36. Pe cale de consecință, Curtea consideră că respectiva curte de apel, revenind asupra problemei legalității transferului bunului în litigiu și a vânzării apartamentelor – care fusese deja tranșată și care făcuse obiectul unei decizii definitive – și în absența unor fapte noi, a încălcat principiul securității raporturilor juridice.

37. Aceste elemente sunt suficiente Curții pentru a respinge excepția privind lipsa calității de victimă și pentru a concluziona încălcarea art. 6 § 1 din Convenție.

II. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție.

38. Reclamanta pretinde că, prin anularea contractului de vânzare-cumpărare a apartamentului său, a fost încălcat art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție.

39. Ținând seama de concluzia de mai sus, la care a ajuns în temeiul art. 6 § 1 din Convenție, Curtea apreciază că nu este necesar să examineze nici admisibilitatea, nici temeinicia celorlalte capete de cerere prezentate de reclamantă din perspectiva art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție.

III. Cu privire la aplicarea art. 41 din Convenție

40. Conform art. 41 din Convenție:

„Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a Protocoalelor sale și dacă

dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.”

A. Prejudiciu

41. Cu titlul de prejudiciu material pe care aceasta declară că l-a suferit, reclamanta solicită restituirea apartamentului în litigiu sau acordarea a 70.000 EUR, precizând că această sumă reprezintă valoarea apartamentului. Cu titlu de prejudiciu moral, aceasta solicită 5.000 EUR.

42. Guvernul afirmă că pretențiile reclamantei cu titlu de prejudiciu material sunt excesive. În ceea ce privește prejudiciul moral, Guvernul consideră că o constatare a încălcării poate constitui în sine o reparație echitabilă suficientă.

43. Curtea consideră că problema aplicării art. 41 din Convenție nu se află în stare de judecată. Având în vedere aceste elemente, Curtea amână pronunțarea asupra acestei chestiuni și stabilește, în termen de 6 luni de la data prezentei hotărâri, procedura ulterioară luând în considerare posibilitatea unui acord între statul pârât și reclamantă.

B. Cheltuieli de judecată

44. Reclamanta care a beneficiat de asistență judiciară din partea Consiliului European nu solicită nicio rambursare a cheltuielilor de judecată adiționale.

PENTRU ACESTE MOTIVE,

În unanimitate,

C U R T E A:

1. unește cu fondul excepția lipsei calității de victimă a reclamantei și o respinge;

2. declară cererea admisibilă în ceea ce privește capătul de cerere întemeiat pe art. 6 § 1 din Convenție;

3. hotărăște că a fost încălcat art. 6 § 1 din Convenție;

4. hotărăște că nu este necesară examinarea admisibilității și temeiniciei capătului de cerere întemeiat pe art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție;

5. hotărăște că problema aplicării art. 41 din Convenție nu se află în stare de judecată.

În consecință:

a) amână pronunțarea în totalitate;

b) solicită Guvernului și reclamantei să îi adreseze în scris, în termen de 6 luni de la data rămânerii definitive a hotărârii, în conformitate cu art. 44 § 2 din Convenție, observațiile lor cu privire la această problemă și în special să o informeze despre orice acord la care ar putea ajunge părțile;

c) amână procedura ulterioară și delegă președintelui camerei sarcina stabilirii acesteia după caz.

DECIZIA CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI ÎN CAUZA FARCAȘ ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI¹

Art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului prevede că „orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale”, de asemenea „nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acesta este prevăzut de lege și constituie, într-o societate democratică, o măsură necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protecția sănătății, a moralei, a drepturilor și a libertăților altora.”

¹ Decizia Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Farcaș împotriva României, C 32596/04, din 14 septembrie 2010.

I. Sub aspect procedural vom reține că²:

1. Reclamantul, Alois Farcaș, este resortisant român, s-a născut în 1964 și locuiește în Piatra Neamț. Începând cu 21 decembrie 2009, acesta este reprezentat în fața Curții de Interights, prin Constantin Cojocariu. Guvernul român („Guvernul”) este reprezentat de agentul guvernamental Răzvan-Horațiu Radu, din cadrul Ministerului Afacerilor Externe. În ședința din 27 aprilie 2010, reclamantul a fost reprezentat, în afară de Constantin Cojocariu, de Pdraig Hughes, avocat. Guvernul pârât a fost reprezentat, în afară de agentul guvernamental, de Ileana Popescu, Maria Monica Stanciu și Anna-Maria Neagoe, avocați.

² Pentru simplificarea lecturii au fost numerotate doar aspectele relevante.